

OSAAMISKESKUKSESTA tukea lastensuojeluun

Alku oli hämmäntävä, sillä kunnilla oli valtavasti odotuksia osaamiskeskukseksi”, Hämeen-Satakunnan osaamiskeskuksen erikoistutkija **Aino Ritala-Koskinen** sanoo.

”Kunnilla on suuria ongelmia, jotka eivät ole osaamiskeskusten voimin ratkaistavissa. Työhön piti kuitenkin ryhtyä ja ottaa jostain pienestä syrjästä kiinni. Tänä keväänä tarjoamme jo yhden koulutuksen lastensuojelun työntekijöille ja rakennamme koulutussuunnitelmaa kuntien toiveiden perusteella.”

Hämeenlinnan yksikön lastensuojeluun paneutuvina erikoistutkijoina aloittivat viime syksynä Aino Ritala-Koskinen ja **Kristiina Laiho**.

Ritala-Koskinen on tutkinut Tampereen yliopistossa uusperheitä. Hänen väitöskirjansa Mikä on lapsen perhe? Tulintoja lasten uusperhesuhteista tarkastettiin helmikuussa.

Laiho on toiminut sosiaalityöntekijänä ja sosiaalialan opettajana. Viime vuodet hän on työskennellyt EU-rahoitteisessa tutkimushankkeessa, jossa on tutkittu syrjäytyneiden nuorten koulutukseen ja työelämään integroitumista.

Keskus rakentuu sektoreittain

Hämeen-Satakunnan osaamiskeskusta rakennetaan sektoreittain. Työ on aloitettu lastensuojelusta. Siitä edetään aikuissosiaalitoimintaan.

”Kunnissa halutaan parantaa lastensuojelun erityisosaamista. Sitä löytyy Tampereen yliopistolta, jossa lastensuojelua tutkitaan paljon. Hämeenlinnan kaupungilla on lastensuojelun erityispalveluyksikkö, jonne osaamiskeskus sijoittuu”, projektipäällikkö **Pirjo Marjamäki** kertoo.

Kanta-Hämeen kunnista osaamiskeskukseen kuuluvat Hattula, Hauho, Hausjärvi, Hämeenlinna, Janakkala, Kalvola, Lammi, Loppi, Renko, Riihimä-

”Osaamiskeskus voi syntyä vain yhdessä kentän kanssa. Pidämme silmät ja korvat auki kuntien toiveille”, **Kristiina Laiho** sanoo.

Osaamiskeskusten pitää tuoda kuntiin jotain uutta, mutta kuntien työntekijöille sopivilla tavoilla”, **Aino Ritala-Koskinen** sanoo.

”Meillä ei ole mekanisme, jolla esimerkiksi Stakesin kehittämät työvälineet leviäisivät kaikkien kuntien saataville. Osaamiskeskusten pitää huolehtia siitä, että kaikki pääsevät hyödyntämään olemassa olevaa osaamista”, **Pirjo Marjamäki** korostaa.

Kanta-Hämeen kunnat odottavat osaamiskeskukseksi muun muassa koulutusta ja yhteistyörinkien organisoitua. Keskus vastaa ripeästi toiveisiin. Tänä keväänä on järjestetty lastensuojelukoulutuksia.

ki ja Tuulos. Forssan seudun kunnat jäivät osaamiskeskuksesta ensi vaiheessa pois.

Tutkijat kuntakerrokselle

Ritala-Koskinen ja Laiho lähtivät ensi töikseen käymään keskukseen kuuluviin kunnissa. Niukimmallaan lastensuojelun edustajana tuli paikalle sosiaalijohtaja, enimmäkseen parikymmentä työntekijää.

Tapaamisissa selvitettiin perin pohjin, mikä osaamiskeskus on ja mitä se voi tarjota. Työntekijöiltä selvitettiin, millaista osaa-

mista kunnassa on ja miten sitä voitaisiin lisätä: Tarvitaanko koulutusta? Onko ajatuksia hankkeista?

”Kierroksella tuli eteen hyvin erilaisia kuntia. Esimerkiksi pieniä kuntia ei voi niputtaa samantyyppisiksi yhteen”, Laiho toteaa.

”Joidenkin kuntien talous on hyvällä mallilla ja työntekijöillä turvallinen olo, että työt pystyy tekemään kunnolla. Toisissa kunnissa taloudellinen ahdinko näkyy kaikessa työssä.”

”Joissain kunnissa on pitkäaikaisia työntekijöitä. Osaamis-

ta on ehtinyt karttua ja yhteistyöverkostoja syntyä. Lastensuojelu sujuu hyvin. Joidenkin kuntien työntekijät ovat vaihtuneet nopeaan tahtiin ja virkoja on lakkautettu. Verkostoja ei ole.”

Lastensuojelu puuttuu kokonaan?

”Muutamassa kunnassa kerrottiin, ettei niillä käytännössä ole lainkaan lastensuojelua, eivätkä päättäjät ole vakuuttuneita, että sitä edes tarvitaan. Työntekijät uskovat lastensuojelutarvetta olevan, mutta se ei tule esiin

Tutkimus- ja kehittämistyö ei ole ensimmäinen asia, jota osaamiskeskuksilta odotetaan.

nykyisissä työkäytännöissä”, Ritatala-Koskinen kertoo.

”Päätäjät ja yhteistyötahot pitäisi saada ymmärtämään, mitä sosiaalityö on. Erityisen vaikeaa on työntekijöiden mielestä perustella avotyöpainotteista lastensuojelua.”

Monista kunnista puuttuu lastensuojelun tukiryhmä ja lastensuojelun suunnitelma. Useissa kunnissa pohditaan, miten perhetyö pitäisi järjestää, kun kotipalvelua riittää vain vanhuksille.

Valmiuksia ostaa palveluita

Monet kunnat tarvitsevat apua vaikeisiin ja harvoin eteen tuleviin lastensuojelutapauksiin. Jostain pitäisi voida hankkia työpari tai ostaa lakimiehen neuvontaa.

”Joillekin kunnille on iso kynäns lähteä ostamaan palveluita, mutta useat kunnat ovat siihen valmiita. Palveluita pitää vain olla tarjolla juuri silloin, kun niitä tarvitaan”, Laiho painottaa.

Hämeenlinnan lastensuojelun erityispalveluyksikkö on hinnoitellut työnsä. Sen puolesta se voisi myydä palveluita. Työntekijöitä on kuitenkin niin vähän, että palveluita on vaikea myydä.

”Kunnat voisivat osaamiskeskusten tuella hyödyntää myös toinen toisensa erityisosaamista. Erityisosaamista ei suinkaan ole vain siinä kunnan yksikössä, jossa osaamiskeskus sijaitsee. Kaikkialla on vain ongelmana liian suuri työmäärä”, Laiho toteaa.

Räätäliöityä koulutusta

Kunnissa on paljon koulutustarpeita. Työntekijät ovat päässeet vähän koulutuksiin, eivätkä monetkaan ole käyneet lastensuojelukoulutuksissa. Suurin osa on sosiaalihuollon yleisiantuntijoita.

Suuremmissa kunnissa, kuten Janakkalassa ja Riihimäellä, aikuissosiaalityö on irrotettu omaksi alueekseen ja osa työntekijöistä on erikoistunut lastensuojeluun.

”Työntekijät ovat kyllästyneet lyhyisiin, irrallisiin koulutuksiin. He kaipaavat pitkää, prosessinomaista täydennyskoulutusta

koko työyhteisölle. Arvioimme koko työyhteisön koulutustarpeita ja pidämme mielessämme sen, että erityisesti pienten kuntien työntekijöiden on vaikea irrottautua koulutukseen, vaikka siihen olisi varaakin”, Laiho kertoo.

”Koulutuksia suunnitellaan yhdessä kuntien kanssa. Osaamiskeskus pystyy luontosarjojen lisäksi järjestämään kuntakohtaisia koulutuspäiviä ja koordinoimaan pitkiä koulutuksia.”

Ritala-Koskinen uskoo, että osaamiskeskukset pystyvät tuomaan esimerkiksi pitkiä työmenetelmien kehittämishankkeita myös pieniin kuntiin. Kehittämistyö voi jakautua kuntiin entistä tasapuolisemmin.

”Keskukseen pitää tuoda jotain uutta, mutta kuntien työntekijöille sopivilla tavoilla. Työ on niin kuormittavaa, etteivät työntekijät ehdi lukea ammattilehtiä ja -kirjallisuutta, saati perehtyä tutkimuksiin.”

”Tarvitaan tiiviitä tietopaketteja uusista tutkimuksista ja työn käytännön toteutuksista sekä ihmisiä kertomaan työntekijöille ajankohtaisista asioista. Olemme suunnitelleet muun muassa studia generalia -luentosarjaa lastensuojelun uusista tuulista.”

”Pankkitoimintaa” ja yhteydenpitorenkaita

Monissa kunnissa kaivataan työnohjausta, esimerkiksi työnohjausrinkiä eri ammattiryhmille sekä tietoa työnohjaajista. Joissain kunnissa on varattu ohjaukseen rahaa, mutta ohjaaja ei ole löytynyt.

Osaamiskeskukseen aiotaan kerätä rekistereitä erityisosaajista ja työnohjaajista. Suunnitella ovat muun muassa työparipankki, osaamis- ja asiantuntijapankki sekä konsulttipankki.

Neljässä kunnassa, Hauholla, Kalvolassa, Rengossa ja Tuulokessa, on uusi sosiaalijohtaja. Uudet sosiaalijohtajat ja kuntien ainoat sosiaalityöntekijät kaipaavat yhteydenpitomahdollisuuksia toisiinsa.

”Voi tuntua yksinkertaiselta koota kollegoja tapaamisiin. Työtä on kuitenkin niin valta-

Hämeen ja Satakunnan yhteinen keskus

Hämeen-Satakunnan osaamiskeskukseen kuuluu kolme maakuntaa Satakunta, Kanta-Häme ja Pirkanmaa. Alueella on 78 kuntaa. Väestöpohja on 850 000 asukasta.

Tampereella on alueen ainoa yliopisto. Sieltä osaamiskeskusyhteistyössä ovat mukana sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos, varhaiskasvatus ja terveystiede. Jokaisessa maakunnassa on omat ammattikorkeakoulunsa.

Osaamiskeskus toimii hajautettuna useisiin kunnan sosiaalitoimen yksiköihin. Toimipisteitä on suunniteltu ainakin Hämeenlinnaan, Poriin ja Tampereelle. Hämeenlinnassa erikoistutaan lastensuojeluun, Porissa hyvinvointipalveluihin ja Tampereella aikuisosiaalityöhön. Myös varhaiskasvatukseen erikoistuvia yksiköitä suunnitellaan.

Kuntien omistama Sosiaalikehitys Oy on osaamiskeskusten hallinnollinen ylläpitäjä. Siellä toimii osaamiskeskusten neuvottelukunta ja ohjausryhmä.

Osaamiskeskus aloitti toimintansa Kanta-Hämeessä ja Satakunnassa viime vuonna Euroopan sosiaalirahaston tuella. Pirkanmaan yksikkö aloittaa tänä vuonna. Koko osaamiskeskukseen palkataan tänä vuonna valtionosuudella neljä suunnittelijaa.

Osaamiskeskusten rahoituksesta viidesosa tulee valtiolta. Loppu katetaan hankerahoituksella.

vasti, ettei kukaan ehdi järjestää esimerkiksi tiettyä teemaa käsitteleviä tapaamisia. Seudullinen itseohjautuva ryhmä ei synny itsestään”, Laiho sanoo.

”Osaamiskeskus voi olla avuksi. Kuntiin ei voi kuitenkaan ulkopuolelta viedä jotain järjestelyä vaan yhteistyön pitää lähteä siitä, mikä paikallisesti on tärkeää.”

Uusien sosiaalijohtajien sisäänajon tueksi on ideoitu teemoitettuja työseminaareja ja kokouksia sekä pienten kuntien sosiaalityöntekijöiden keskustelu- ja tukiverkostoa. Hyvät verkostot voivat rohkaista ihmisiä hakeutumaan töihin myös pieniin kuntiin.

Tutkimus- ja kehittämistyö eivät ole ensisijaisia

Osaamiskeskusten keskeiset tehtävät ovat erityisosaamisen sekä tutkimus- ja kehittämistoiminnan lisääminen. Kanta-Hämeen kuntien toiveet koskivat lähinnä erityisosaamista.

”Tutkimuksiin ei juuri ole innostusta, kun virkoja karsitaan ja kukin työskentelee ääri rajoillaan, jotta perustehtävistä selvitäisiin. Vaikka itsellä ei ole energiaa lähteä kehittämään ja tutkimaan työtä, tietoa esimerkiksi uusista työvälineistä kaiva-

taan”, Ritala-Koskinen sanoo.

”Hankkeisiin ollaan valmiita tulemaan mukaan, mutta ei itse aloittamaan niitä. Osaamiskeskus voisi kehittää pienimuotoisia tutkimushankkeita esimerkiksi asiasta kiinnostuneiden sosiaalityöntekijöiden kanssa.”

Harjoittelijoita myös pieniin kuntiin

Tutkijat toivovat, että opiskelijoita pääsisi pieniinkin kuntiin harjoittelemaan ja tekemään opinnäytetöitä. Tätä nykyä harjoittelijoista on kokemuksia lähinnä Hämeenlinnalla.

”Rakennamme yliopistolle ja ammattikorkeakoululle tarjouksia, joissa esitellään harjoittelumahdollisuuksia ja kunnista löytyviä opinnäytetöiden aiheita. Opinnäytetyö toisi opiskelijan työpanoksesta lisähyötyä harjoittelupaikalle ja osaamiskeskus voisi kanavoida työn tuloksia myös muiden kuntien hyödyksi.”

Osaamiskeskusten ohjauksessa olevien yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijoiden on suunniteltu harjoittelevan sekä pienessä kunnassa että suuremman kunnan erityispalveluyksikössä. Pienetkin kunnat pystyvät ehkä ottamaan opiskelijoita lyhyeksi aikaa, ainakin tutustumisjaksoksi. ⇒

”Jos kuitenkin henkilökunta vaihtuu alati, voimavaroja vähennetään ja työntekijät juuri ja juuri selviytyvät tehtävistään, kunta ei ole harjoittelijalle sopiva”, Laiho huomauttaa.

Hän uskoo, että kun pienet kunnat tulisivat opiskeluaikana tutuksi, opiskelijat saattaisivat valmistuttuaan olla kiinnostuneita työskentelemään niissä.

Keväällä lastensuojelun harjoittelussa olevat yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijat on jo kytketty osaamiskeskuksen ohjaukseen. He osallistuivat myös keskuksen järjestämälle kurssille Muuttuva perhe ja lastensuojelun arki yhdessä kuntien työntekijöiden kanssa.

”Yhteisessä koulutuksessa oli kunnista eri ammattiryhmien

työntekijöitä. Koulutuksessa jäsennettiin myös sitä, mikä on eri ammattiryhmien paikka lastensuojelutyössä”, Ritala-Koskinen sanoo.

Ideoita ja tekemistä osaamiskeskuksen tutkijoilla riittää:

”Yksi koulutusaihe on perhetyö. Kotipalvelun työntekijät haluaisivat kouluttautua tehostettuun perhetyöhön ja sosiaa-

lityöntekijät lastensuojelun avotyön kehittämiseen. Suunnitella on myös kurssi, jolla kuntiin työstettäisiin lastensuojelun suunnitelma yhdessä muiden kuntien ja ulkopuolisten asiantuntijoiden kanssa. Samalla voisi tukea kuntia perustamaan lastensuojelun tukiryhmiä...”

Erja Saarinen

SOSIAALITURVA 8/2001 **23**

